

EEN

CYCLUS DOORBROKEN

Epische vertellingen en poëzie, literatuur en muziek, dans en beeldende kunst: het theater van Lisaboa Houbrechts is het allemaal tegelijk. Haar nieuwe voorstelling *Vake Poes; of hoe God verdween*, die in première gaat in Opera Gent, is een fictief familie-epos waarin sleutelmomenten uit Johann Sebastian Bachs *Johannespassie* een verrassende rol spelen. Muziekdramaturg Piet De Volder voelde de gedreven theatermaker aan de tand. 'Vake Poes zoekt de donkere kromten van het realisme op, maar geeft de dingen een heel ander, soms magisch perspectief.'

Lisaboa Houbrechts maakt theater van het grote gebaar, maar met een aparte plaats voor intimiteit. Livemuziek is een van de levensaders van haar scenische taal. Zo werd haar flamboyante voorstelling *Bruegel* (2019) geritmeerd door renaissancemadrigalen en traden in *I Silenti* (2021) Claudio Monteverdi's madrigalen over oorlog en amouruze hartstochten in dialoog met liederen uit de rijke orale traditie van de Roma. 'Muziek was altijd een deel van mijn theaterwerk', zo weet Houbrechts. 'Als ik een theatertekst schrijf, hoor ik constant muziek en geluid. Muziek kan je naar gebieden brengen waar je niet komt met theater, terwijl het woord je regionen laat verkennen waar-toe de muziek geen toegang heeft.'

BEVRIJDING

Trigger voor de vertelling van *Vake Poes; of hoe God verdween* (een productie van laGeste, in coproductie met Opera Ballet Vlaanderen) was het verleden van Houbrechts grootvader van vaders kant: 'Ik vond de verhalen van mijn grootvader over zijn jeugd tijdens de Tweede Wereldoorlog vrij atypisch ten opzichte van de meeste verhalen over die periode. Wat hem overkomen is, heb ik vervreemd, gedramatiseerd en aangevuld met eigen verzonnen herinneringen. Ik creëerde het nieuwe en fictieve personage Vake Poes. Vake Poes werd slachtoffer van seksueel misbruik binnen de katholieke kerk in de oorlogsjaren 1940. Op school kreeg hij les van broeders, maar met de bezetting van de stad waar hij opgroeide, veranderde het lerarenkorps. Een meester die collaboreerde met de nazi's nam de plaats van de geestelijke in.'

'Als kind beleefde Vake Poes de Duitse overheersing als een bevrijding van het misbruik door de Kerk en van indoctrinatie door het katholieke geloof. Maar hij ruilde de ene indoctrinatie voor een andere. Dat vond ik een subversief en dubbel verhaal. Door het vertelperspectief te verbreden, kwam er een interessant generatieconflict binnen in de theatertekst. Ik heb ervoor gekozen een generatie toe te voegen, die de mijne is. Zo ontstond het personage van de Kleindochter aller Kleindochters die de herinneringen van deze fictieve Vake Poes herbezoekt.'

VREEMDSOORTIG SPROOKJE

Het is verleidelijk *Vake Poes* in de lijn te zien van een genre dat cano-nisch is geworden in de Vlaamse literatuur: de collaboratieroman, te beginnen met Hugo Claus' *Verdriet van België*. Houbrechts: 'Claus' roman mag dan een van mijn inspiratiebronnen zijn geweest, toch heeft mijn vertelstijl meer van doen met *Honderd jaar eenzaamheid* van Gabriel García Márquez. In zijn roman duikt Márquez ook in herinneringen die vervreemd worden in een surrealistisch verhaal. *Vake Poes* zoekt via de Kleindochter aller Kleindochters de donkere krotten van het realisme op, maar geeft de dingen een heel ander, soms magisch perspectief. Het relaas van mijn grootvader is op die manier een vreemdsoortig sprookje geworden.'

Vake Poes vond precies zijn oorsprong in plannen voor een roman. 'Ik droomde er al lang van om verhalen die leven binnen mijn familie met elkaar te combineren en tot fictie om te smeden. Tijdens de coronacrisis had ik tijd om daarover na te denken. In die periode heb ik veel gepraat met Hildegard De Vuyst (*dramaturge bij les ballets C de la B en vandaag artistiek leidster van laGeste, red.*). Toen het idee van een roman ter sprake kwam, groeide het idee om er een theaterversie van te maken. Iets wat zich tussen theater, muziek, dans en beeldende kunst zou bevinden. We vonden dat beiden een goed plan en uiteindelijk heb ik het boek dat ik wilde schrijven, omgebogen naar een theatertekst die ik zelf regisseer.'

'Muziek kan je naar gebieden brengen waar je niet komt met theater, terwijl het woord je regionen laat verkennen waartoe de muziek geen toegang heeft'

Lisaboa Houbrechts

Het sprookjesachtige en surrealistische schuilt al in de naam van het titelpersonage, dat, zo is intussen duidelijk, niet eenopeen samenvalt met Houbrechts grootvader. 'Vake Poes is in deze voorstelling een verzamelaar van katten die hij verzorgt, liefheeft en begraaft.' En dan is er het verlies van het geloof waar het tweede deel van de titel naar verwijst: *of hoe God verdween*. Houbrechts: 'Vake Poes vindt dat God schuldig is aan alles wat hij heeft meegemaakt. In zijn hoofd is er dat torenhoge cliché over hoe er toch geen god kan bestaan die zoveel leed in de wereld toelaat. Dat is een groot contrast met Moeke Poes, zijn vrouw, die standvastig blijft in haar geloof en naar godsdienst-waanzin neigt. Maar ze kijkt ook constant weg van het seksuele misbruik door de Kerk. Vake Poes daarentegen wil niets weten over de Jodenvervolgning door de nazi's. Hij bekommert zich meer om poezen dan om mensen en hij gedraagt zich gewelddadig tegenover zijn vrouw.'

REPRODUCTIE VAN GEWELD

Lisaboa Houbrechts omschrijft de wereld van Vake Poes als een 'metaforisch universum waarin de grote wereldgeschiedenis inhaakt op de kleine dramaturgie van mensenlevens'. Niet alleen het nazisme en de Holocaust, maar ook de geleidelijke secularisatie van het katholieke Vlaanderen en het koloniale verleden zinderen door in de theatertekst. Houbrechts: 'Zo is er bijvoorbeeld een zwarte evangelist (*gespeeld door Boule Mpanya, red.*) die een zwarte Jezus voortdurend moet oplappen en herstellen omdat die wordt aangevallen door de kinderen van de geschiedenis. De reproductie van geweld, de cyclische terugkeer ervan is het grote thema van de voorstelling. In een verhaal van drie generaties zien we hoe het lijden van de eerste generatie opnieuw het lijden van een derde generatie kan worden. *Vake Poes* gaat over de zoektocht naar een manier om een cyclische terugkeer te doorbreken.'

HELING

Een citaat uit de theatertekst:

KLEINDOCHTER ALLER KLEINDOCHTERS
Als ik jou wil begrijpen, moet ik begrijpen wat honger is.
Als ik jou wil voelen, moet ik angst voelen.
Als ik jou wil zien, moet ik de oorlog zien.

VAKE POES
Och jong. Dat interesseert me niet.
Dat is allemaal vervlogen.

KLEINDOCHTER ALLER KLEINDOCHTERS
Mag ik je hierover dan woorden schenken, Vake Poes?

Houbrechts: 'Vake Poes verdringt de geschiedenis terwijl de Kleindochter aller Kleindochters juist het verleden wil aantrekken. Terwijl de grootvader meer en meer wegstijgt van zijn verleden en er een proces van afstomping gaande is, wil de kleindochter de riol weer openen. Ze wil geen moreel oordeel uitspreken en ook niets goedpraten, maar wel beelden geven aan zijn verleden om een proces van verwerking in gang te zetten. Ze gaat op zoek naar heling van de wonden die zijn geslagen. In dat proces speelt Bachs muziek een belangrijke rol. Mijn grootvader werd door zijn religieuze moeder verplicht in een kerkkoor te zingen. Die achtergrond heb ik meegenomen in het portret van Vake Poes die God vervloekt en Christus opnieuw zou willen kruisigen, maar die tegelijk erg ontroerd wordt door de muziek uit Bachs *Johannespassie*.'

Lisaboa Houbrechts: 'Ik creëerde het nieuwe en fictieve personage Vake Poes. Vake Poes werd slachtoffer van seksueel misbruik binnen de katholieke kerk in de oorlogsjaren 1940.'

'Bachs prachtige aria's kun je vergelijken met monologen uit Griekse tragedies waarin we werkelijk in het mentale landschap van een personage of een individu duiken. Met jouw hulp als muziekdramaturg, Piet, ben ik tot een steeds strengere selectie gekomen van muzikale hoogtepunten uit de passie, waaronder ook koralen en zogenoemde turbakoren, waarin de kruisiging van Christus op een dramatische manier wordt verteld. Met de muziek als leidraad heb ik mijn theatertekst geschreven. Pedro Beriso, repetitor bij Opera Ballet Vlaanderen, realiseerde een mooie transcriptie voor solostemmen en klein orkest van de gekozen fragmenten. Ze zijn op een organische manier in de voorstelling verwerkt.'

Naast de inbreng van het Symfonisch Orkest van Opera Ballet Vlaanderen is er de aanwezigheid op de scène van accordeonist Philippe Thuriot, die Bachs muziek eerder al glansrijk vertaalde naar zijn instrument, en het duo Stijn en Bert Cools (granvat). Houbrechts: 'Er is een voortdurende aanwezigheid van geluid. Stijn en Bert hebben een aparte en originele score gecomponeerd, die ik zie als innerlijke geluidsruimten.'

Vake Poes; of hoe God verdween is geen voorstelling over een collaborateur of een neo-nazi, zo onderstreept Houbrechts nog: 'Vake Poes is een figuur die door een bepaald gedachtegoed is beïnvloed en er zich naar gedraagt, maar die voor de rest zwijgt en geen actieve rol speelt in het openbare leven. De voorstelling gaat uiteindelijk over de ambiguïteit van liefde. *Vake Poes; of hoe God verdween* is door-drongen van een verlangen naar schoonheid, erbarmen en grootse beelden.'

MIX VAN RELIGIES

Op de scène van *Vake Poes* vinden we een grote zwarte kubus, die referenties oproept aan Mekka. Bachs passie is dan weer door en door protestants terwijl we inzoomen op een fictief Vlaanderen in de greep van hetatholicisme. Via het contrast tussen de verschillende generaties wilde Houbrechts ook het conflict binnenbrengen tussen de oude en jonge generaties in de zoektocht naar spiritualiteit, zingeving en moraal. 'Jongeren en volwassenen zijn meer dan ooit op zoek

naar het hogere. Dat is ook hoe de generatie van vandaag kijkt naar de vorige generatie die het geloof heeft geofferd. Fascinerend vind ik de spanning tussen de klassieke religie enerzijds, die uit is op verbinding tussen mensen, en de mystiek die meer gaat over de zoektocht naar het goddelijke in jezelf. Vake Poes zet zich af tegen de gemeenschapsvorming in de Kerk, de rituelen en de onderwerping om samen één te worden. De Kleindochter aller Kleindochters duikt in haar eigen lichaam op zoek naar God, waar God resoneert en bewandelt meer een mystiek pad. Bachs muziek vergroot vooral die mystieke kracht.'

LISABOA HOUBRECHTS

Lisaboa Houbrechts is auteur en regisseur voor theater en opera. Sinds 2022 is ze vast Toneelhuismaker en maakt ze deel uit van het collectief dat de artistieke leiding van Toneelhuis op zich neemt. Recente voorstellingen van haar hand zijn *Bruegel* en *I Silenti*. *Vake Poes; of hoe God verdween* is een productie van laGeste in samenwerking met Opera Ballet Vlaanderen en Toneelhuis. Dit seizoen is Lisaboa Houbrechts ook te gast in de Comédie-Française in Parijs met een eigen bewerking van Euripides' *Medea*. In 2023 debuteert ze met de opera *Ik, Sekure* van Aleksander Nowak naar de roman *Ik heet Karmozijn* van Orhan Pamuk op het Malta Festival in Poznań (Polen).

VAKE POES; OF HOE GOD VERDWEEN

Lisaboa Houbrechts

Een twaalfjarig meisje duikt in het verborgen verleden van haar grootvader en herbeleeft zijn traumatische jeugd. Regisseur Lisaboa Houbrechts maakt muziektheater over de kindertijd van meerdere generaties, met Bachs *Johannespassie* als leidraad.

OPERA GENT
wo 1, do 2, vr 3 feb om 20:00u